

M. G. H.
OVÅLDUGE TANKAR,
OM JORDENS
SVEDANDE
OCH
KYTTANDE
I
FINLAND;

SENARE DELEN,
Med wederbörandes tilstånd wid Kunglige lä-
rofädet i Åbo, til allmän skårskådan

YTTRADE AF
PEHR ADRIAN
GADD,

HIST. NAT. och OECONOM. MAG. DOCENS.
Och som et Academiskt snille prof, i stora Lärofa-
len därstädes förvarade,

Af
PEHR A. BARTHOLIN,
SÖDERFINNE.

Den 8. April 1754.

Åbo, Tryckt hos Directeuren och Kongl. Boktr. i Stor-För-
stendömet Finland, JACOB MERCKELL.

G. L.

Til efterkommande af låfwen och åliggandet, underställes här G. L. dit omdöme, senare delen af de o-
wälduge tankar, jag öfwer Swedande och Kyttan-
det i Finland yttat.

Förut äro desse närings fång, til deras art, beskaffen-
het, nytta och olägenheter utredde; nu undersökes hwad Ri-
kets lag om dem förmåler, och huru de skola inkränkas.

Allmenna hushållningen i Samhällen, som den efter winst
eller förlust med andre magter; lands orternes noga kännedom;
samt landets naturliga förmåners til eller afdragande måste lämpas
och rättas; kunna ock aldrig hushålds författningarne i
et och samma Rike alltid wara lika, utan blifwer nödigt at
de ändras och förbättras.

Då Norden med sine skogsmarker, än war ouspodlad;
Indräkten af skogen nästan ingen, och grannarne henne icke
tarfwade, kunde Swedandet och kyttandet med någon fördel
öfwas: Men sedan nu skogarne härigenom blifwit utödda;
nya näringsars inrättande i våra egne hemwisten, och nabo-
ernes behof, giordt deras nyttjande mera oungämeligit än
förr, fordrar en skäligh förligtighet, at om desse närings-
fång, på annat sätt stadgas.

När i detta arbete, jag anför uppgifter til Swedandets
och Kyttandets inkränckning, som dels synes strida emot här-
tills utkomne förordningar, dels tyckes yrka på annan författ-
ning, än för brukelig warit; har alt sådant ock skedd, ej af
sid-wördnad för lagen, ej af nyfikenhet eller kitslighet, att adla
allmenna stadgar och påbud, utan allenast, at i wälmening
wid handen lemna, huruledes Landets och närings fångens
närwarande tilstånd, fordra desse närings fåts inkränckning
och alwarfamma upsläkt.

Denne är affickten G. L. af närwarande arbete; Och
som hon är menlös och oskyldig, hoppas wi äfwen hafwa
giort oss tilförtiente dit milda omdöme och benägna uttry-
dande.

§. 19.

AT hindra skogarnes, igenom *Svedande* och *Kyttande* tilämnade, allmänna utödande och undergång i Riket, har redan i äldre tider den lagstiftande mackten budit til, at fätta gränser, för desse näringssängs otidiga och skadeliga öfvande.

Så länge Hassel, Ek, och Bokskogarne understödde landets Inbyggare i deras lifs uppehälle, blefvo de igenom *lagens myndighet* i tynnerhet för alt *Svedande* hägnade; Som detta kan ses af Konung Albrechts Skogs ordning för Hammar Triding i Trögdt uti uppland, af år 1369. och B. B. öst. G. Lag. XXX. flucken pag. 209.

Den stora Konung GUSTAV den första, som frälste vår frihet ur bojor och uprättade landets misshandlade hushållning, Hans, och dess värda efterträdares upmärksamhet, hafva ock medelst utgifne förordningar dels skyddat alla trucktbärande träd för et våldsamtt *Svedande(a)*, dels ock aldeles inställt det samma *(b)*.

Tid efter annan, äro sedermånga *Svedande* och *Kyttander inskränckte*, samt har i Rikets lag, i allmänna påbud och förordningar medelst efterföljande omständig-

ständigheters i acktagande det i synnerhet löst vinnas.

1:0 Hafver alt svedande på allmenningar och krono parcker blifvit förbudt. (c)

2:0 I bergslagen är alt svedande inställt. (d)

3:0 Ei får svedas utan föregående laga lyn (e).

4:0 Svedande tillåtes blott för mullbete, samt åker och ängs upodling (f).

5:0 Utom hägnad får ingen sveda utan Konungens Befallningshafvandes tillstånd (g).

6:0 Masteträd, Timmerstockar och bärande träd får ei afsvedas (h).

7:0 Ei ofkipta marck utan allas samtycke (i).

8:0 Svede får af husbonde ei gifvas tjenstehjon til lön (k).

9:0 Lifsstraff är ålagt dem, som af illvilja och karghet svedt til skogarnes utödande (l).

10:0 At banemän til slike brotmål, så mycket visfare och lättare skulle kunna ertappas, har ibland och dulga böter för svedde bärande träd blifvit påbudne (m).

Alla desse värda författningar och försiktighetsmått, utmärcka nu den berömvärda omhugsnad, den lagstiftande mackten, i vårt samhälle haft om svedandets och kyttandes *inskränkning*: men med vördnad för lagen, och ömhet för sanningen understår jag dock påstå, at dels kan igenom desse omständigheters i acktagande ännu *icke* heller *til fullo*, et för land och Rike fördärfveligit skogens och jordens brännande tilbörligen inskränkas, icke heller är alt mögeligit och lämpeligit för ämbets männenne här

här i lands orterne at verkställa, som desse utgifne påbud och förordningar om fvedande innehålla och påbiuda.

Bekant är, at här i Finland, ingen Jägerie betiening är på staten, hvilken kunde behörigen hafva i ögnafikte skogarnes vårdande; när altfa til svedefall skall ske utfyning, blitver det efter B. B. XIV. Cap. 2. §. Kronobetienternes skyldighet at med tvenne nämdemän den samma förrätta. Desse Kronans betiente äro här i landet, krono fogden och länsman; Jagt och brofogdar kunna ock til en del derunder begripas. De förre, äro fyllsätte med Kronans ingälders indrivande; Kronofogden åligger redogörelsen för dem; De skola handhafva *Executions* verket; hafva upfsikt öfver landets *Politie*; med et ord; sluteligen afkunna nästan alt, hvad i samhället stadgas och förordnas, samt främja verckställigheten af lag och utkomne förordningar; dessas, på detta sätter aldeles kringskurne tid, kan altfa omögeligen tillåta, at i detta vidsträckt land (*), desse utfyningar dels kunna ske med den laggranna urskilning som i lagen är påsyftad, dels ock at de på alla orter af dem kunna personligen förrättas.

De senare åter, kunna få mycket mindre oväldigt upföra sig vid tvede syner; som de af allmogen sielf utväljes, antages och belones. Til undvikande af menighetens missnöge, lämpa de sig helre efter Jordägarens behag, vilja och afliggrer; förutan alt detta, finnes ock hos dessa i allmänhet märckelig brist på kundskap i det, som vid slike syner, så i anseende til
jord

jordmonernes art, skogens beskaffenhet, mastträds urskilning och dylikt mera aldeles oumgångeligt vore at vera, så at ock de försiktigaste och nyttigaste anstalter, som til hämmande af svedandets och kytandets missbruk blifvit gjorde, härigenom svigta i verkställigheten, ändamålet af förordningarne varder förvändt, lagen kraftlös.

När den år 1748. för Åbo och Björneborgs län med åland *projecterade* Skogsordningen framdeles kan blifva vedertagen, häfves då en hoper af desse nämde svårigheterne; I emellertid är för det allmenna hugnelligit, at nu här i länet, medelst Högvalborne Herr Landshöfdingen LILLIENBERGS försiktiga anstalt, ingen åbo i skären och de näst intil gränsande Soknarne tillstådes vitterligen sveda, innan han behörigen bevisst $\frac{1}{4}$ del af förra svedelandet vara upptagit tillständig åker eller äng, och derhos förbinder sig, at med den mark, han vidare åstundar på det fättret nyttia, likaledes förtara. I de långt up i landet belägne orterne, tillåtes det icke heller, med mindre på samma fätt $\frac{1}{8}$ eller til det ringaste $\frac{1}{16}$ del, at den svedde marken til åker eller äng upodias.

Beträffande det som anfördes, at medelst de omständighetens i acktagande, som angående svedande i lag och förordningar härtils utnämde finnes, icke det samma heller ännu kan til fullo inskränkas. Anmärckes,

1:o At hvad i allmenhet härtils i skogsordningar och andra påbud, om svedande stadgat blifvit, dermed är mäkt påsyftadt skogens befredande och ei annat.

2:o At rädda landets jord och marck för den, dess fetmas

fetmas och bördighets utblottande, som medelst et oförlikligt fvedande och kyttande föröfvas, dertill tyckes lagen ännu icke lämpat sin myndighet och sit upseende; förutan någon urskilning af fvede och kytte fättens art, eller skilnad på jordmonerne, af den märck som skall förbrännas, äro desse näringslätt tillätne.

3:o Som beviljt blifvit §. 11. §. 17. och än utredas skall, at åker, äng och mullbete kan uprödjast med skogens besparing, mindre möda och arbete igenom gräslindors upodling samt nyrodningar, än något fvedande, och oförlikligt kyttande §. 6. 15. §. 7. 16. tyckes desse näringslätt utan landers skada än närmare kunna inkränckas, än om dem ännu stadgat blifvit.

4:o När efter de nu i lagen utfatte förbehåll fvedes, ödes skogen derigenom landet til skada på et aldeles onyttigt fätt; Om ock hela den fvedde märcken upodlas til åker, äng eller mullbete, svarar afkastningen af en på detta fättet upragen jord, knapt dock på 20. å 30. år emot skogens vände, som derigenom blifvit afbränder.

Huruledes altå fvedande och kyttandet hädanefter, utan näringsfångens rubbning och invånarenes olägenhet, än närmare må kunna inkränckas, än härtills skedd är, derom vil jag nu korteligen, til någon annan gitter det bättre göra, yttre mina menlösa och välment tankar.

(4) Se Kung. GUST. 1. bref til Småland om Ek och Bokskogarne af d. 13. April 1537. Placatet af d. 28. Febr. 1558. Patentet af d. 1. Maj 1563. K. JOH. III. Ordinant, af d. 7. April 1569. och 1577. samt dess. Refol. af d. 20. Jun. 1576.

Drottning CHRISTINAS stadga, om skogarne af d. 22. Martii 1647. §. 12. samt dets stadga om bärande skogs-träd §. 4.

(b) Biaffskedet af d. 3. Decembr. 1644. förmår, at alt fvedande skall inställas. I alla lands ändar skall flitig upsyn hafwas at intet fvedande tilstådes på de orter, som icke kunna uptagas til åker och äng. Se 1647. och 1664. års skogs ordning 21. 22. §. 1681. års hufesyns ordning 20. §. 1683. års påbud om skogarne.

(c) 1647. stadg. om skog. 6. 8. §. 1664. Skogs ordnings 12. §. 1734. Skogs ordnings 5. §. 1739. års förklarning 4. §. 1734. års Lands-Höfdinge instrucion 42. §. B. B. XIV. Cap. 5. §.

(d) 1647. Stadga om skog. 22. §. 1664. Skogsord. 12. 22. §. 1683. Påbud om skog af d. 19. Decembr. Förordningen om skogarnes Conservation i bergslagen af den 4. Decembr. 1722. 1734. års Lands-Höfdinge instrukt. 41. §. 1734. Skogs ord. 25. §. 1739. års förklaring 15. §. Förord. om stångjerns smide af den 19. April 1740. 14. §. B. B. XIV. Cap. 5. §.

(e) Se 1681. års hufes. ordning 20 §. Resolut. på allmogens besvär af år 1723. 42. §. B. B. XIV. Cap. 2. §.

(f) 1647. stadg. om Skog. 21. 22. §. 1664. års skogsord. 21. §. hufesyns ord. af 1681. 20. §. 1734. Skogs ord. 24. §. 1739. års förklarning 15. §. allmenna lagen B. B. XIV. Cap. §. 2.

(g) 1647. och 1664. års stadg. om Skog. §. 14. 21. 22. 1684. års Reglemente. Refol. på allmogens besvär 1689. Ref. på allm. besvär: 1723, 42. §. Refol. på allmog. besw. 1731. 24. §. 1734. Skogs ord. 24. §. 1739. års förkl. 15. §.

(h) Se 1664. Skogs ordnings 12. §. B. B. XIV. Cap. 1 §.

(i) 1647. Stadg. om Skogarne 19. §. 1664. års samma §. 1734. års Skogsord. 24. 26. §. 1742. års Byordning 24. §.

(k) 1664. och 1685. års legohjons stadga 7. §. och 1739. års förnyade legohjons stadga 5. Artic. 4. §.

(l) Se 1664. Skogsordn. 23. §. i 1734. års skogordnings 27. §. är detta dock lindrat, och straffas nu för tiden en lik, efter missgärn. Balk: XI. Cap. 3. §. med 40. par spö, eller 1. månads fängelse.

(m) Se 1664. års Skogsordnings 26. §. och förordningen om skogs eldar af d. 10. Novembr. 1690. Efter Refol. på allmogens besvär af den 28 Jun. 1731 och 36. §. samt Refolut. på Ridderf. och Adels besvär af d. 12. Julii 1731. 1. §. äro dessa böter dock nu afskaffade.

(*) Man hafwer tydeligit wedermåle derpå ock i detta Lands-Höfdingedöme. Ruowesi länsmans District är af 50. til 60. quadrat mils rymd, Se *särsket til en aconomisk beskrifning afwer Satacunda Heraders norra del* pag. 9. Huru blir altfå mögeligit at af en person, alla dessa utfyningar kunna förrättas, än mindre et så widt land hafwas under den upskikt, at ei andra ställen fwedes, än blot de somlagligen dertil blifwit utsedde.

§ 20.

I allmenhet at påstå, det swedandet, utan afseende på orternes belägenhet och närings fångens art, borde nu straxt *inskränkas*, det vore ei annat, än rycka brödet ur munnen af en myckenhet folk och räcka en del landets Inbyggare tiggare stafven. Detta ändamålet, at de omnämde skadelige *swede* och *kytte sättén* aldeles förbiudes, bör väl med tiden erhållas, des allmenna tillämpning är ännu dock ei gänelig eller mögelig.

Med landets beskaffenhet och närings fångens art, tyckes vara bäst *öfverensstämmande*, om härom kan ske på efterföljande sätt skulle förordnas.

I:o At här i Finska skärgården; I alla näst intil hafvet gränsfande foknar; I orter, hvarifrån medelst vatuleder, trävirke til hafs kan utskeppas, borde förutan det i 22. §. beskrefne svedefättet, alt svedande och et oförficktigt kyttande på det strängaste vara förbudit.

II:o På de tragter, hvarest landtman i proportion til hemmanens storlek verckeligen redan innehafver nödig åker och äng, eller medelst gräslindors uptagande har tilfälle til nya upodlingar, kunde på samma sätt desse närings sätt inställas.

III:o Vid bruk, Städer, mångbladiga Sågverk, och hvar til tiärubränneriers inrättning, samt denne varans lämpelige afförsel finnes tilfälle; synes skäligt, at likaledes desse näringsfång inskränckes.

IV. Uppe i skogsbygden, hvarest nu, Invånarenas mästa näring på svedande sig fotar, torde vara lämpeligast, at under förbehåll af mullbetes, åker och ängs upodling, af den mark som svedes, dem ännu 6. a 8. år tillåtes idkandet af svedefättet *Caski* §. 3. Efter denne tidens förlopp kunde ock detta inställas; det i 22. §. beskrefne svede eller rödning sättet allment vedertagas, samt efter omständigheterna allmogen i en nyttigare skogens förädling inöfvas.

När jag påstår i:o, at de omnämde svedefätten och et fördärfveligit kyttande i skärgården, och de där til gränsfande foknarne bör inställas, hoppas jag någon ei hafva ordfak, at obilliga detta mit påstående.

De många vida skallota och trädlösa skogsfält, som igenom svedandet på desse orter redan blifvit här

fätt, detta anses för löfligt, gifver sådant en okun-
 nig menighet otvungen anledning til de tankar, at
 under fvedandet beror någon värckelig fördel och
 nytta, som igenom *privilegia Exclusiva* dem blifvit
 förmenter. 2:o är det ock emot ändamålet, hvar-
 före folck sammanträdt i borgerliga samhällen, om
 någon underfåtelig rättighet, skall kunna användas
 til landets allmenna skada. 3:o Ridderskaper och A-
 delen, som i dygd och vähmening för et högt för-
 tient tofterland, eftersträfva at lysa androm til efter-
 dömne, kunna så mycket mindre åstunda en slik fri-
 het, som förutan allmen-skada och deras egen nach-
 del härunder beror.

Förutan det, at vid fvedanders och de i 6. och
 7. §. beskrefne kyttelättens allmenna inskränckning
 på desse orter borde i ackt tagas, att det som Kongl.
 förordningarne nu innehålla, skulle kanske til ända-
 målet och mycker vara bidragande, om buds öfver-
 trädaren på desse tragter och i skärgården antingen straf-
 fades med krops plikt, eller ock de betung des med
 större böter, än de som olofligen fvedde långt upi
 landsbygden. Ty at förstöra 2. a 3. träd i skärgår-
 den och de orter, der de äro omgångeligast, bäst
 kunna förädlas, och med största fördel samt lätthet
 aflättas, är för det allmenna långt större skada, än om
 12 a 14. uppe i Skogsmarker, där de ei kunna använ-
 das til så stor nytta, utödas.

2:o Dulgaböterna för skadde skogs träd, som
 blifvit afflytte, kunde kanske och med nytta åter in-
 föras.

För

För Ek, Bok, Ask, Apel, Oxel, Lön, och Lind borde de åtminstone erläggas; Inkomsten härat kunde användas til desse träd's nya plantering, på det en så nyttig skogsväxt som de utgöra, ifrån landet icke må utgå, utan den i sitt tiltagande understöddas.

§. 21.

AT uppte de skäl och omständigheter, som li-
kaledes tilstyrka, at fvedande och det omnäm-
de skadeliga kyttandet, borde allmänt på de orter
förbiudas, hvarest landtman i förhållande til hemmanens
storlek vä keligen redan innehafver nödig åker och
ängsmarck, som och hvar til gräslindors upptagande
och kärr kyttandet kan finnas tilfälle, anmärckes.

10. Som fvedandet och et förderfveligit jordenes
kyttande, på slike orter ei endast understödier Inbyg-
garena i deras tarfver och lifsuppehälle, utan det må-
sta beror på åker-äng och boskaps skotsfelen, äro
desse näringsfång här aldeles onödige.

20 Stora och vid'ystiga skogar tyckes uppe i
skogsmarcken vara landtman onyttiga, i fall genom
deras och jordens förbrännande, han icke får någon
tilökning på sine sådes stackar: men 10 är det emot
naturens ordning, at för några få strå af en växts
fortplantning, forgöra många 1000:de andra des fo-
ster. 20 fall skogen nu ei är så indräcktig för landt-
man uppe i skogsbygden, kan den framdeles dock
blifva långt nödigare. Hvilken vet ännu hvar *Metaller*
och nyttiga bergarter kunna finnas? Hvilken ser icke af
landets belägenhet, at igenom strömfall och vattule-
ders

ders upprödning, til skogens fördelaktiga affättning nog tilfällen framdeles kunna yppas?

3:o Kan af skogens ädlare bruk til allehanda flögde yrken, Korgmakeri, Svarfveri, Snickerier, harts kokning, kimröks och Pottalke brännerier, en långt större vinning dragas, än om skogen upfvedes.

4:o Beck och tiärubrännerier, i fall de försigtigt idkas, låfva de ock säkert sina idkare med mindre möda och skogens besparing, större vinning på desse orter, än fvedande och et fordärfveligit jordens kyttande §. 17. 5. Skulle ock vid tiärubränneriet antagas den förbättring som här nedantöre omnämnes (*), vore det samma 100:de falt för landtman indräcktigare än någondera af desse närings fången. Bonden behöfde härvid ei föra den klagan, at fråsten borttagit grödan på marcken; des flit skulle årligen försäkra honom om en ymnig skörd, och en emot nerlagt arbete svarande afkastning och inkomst.

5:o Vile landtman på de orter der han redan innehafver nödig åker och äng, än mera öka sina jordägor, kan utan skogens utödande, Jordens utmärglande och fåfång dagsvercks förspilning, det ändamålet, som förut bevißt blifvit, lättare vinnas. igenom det i 22. §. beskrefne fvede eller rödnings sättet och gräslindors uptagande, än något fvedande och kyttande.

6:o Fast til kärrkyttandet upgår 15. dagsvercken mera än til *Hucla* 2. §. 9. 5. §. 7. utmärglas dock ei deraf jorden (när det försiktigt anställes) så illa, som af fvedandet; skogen blifver igenom kärr kyttandet

ökonter

skonter och en oländig marck, som förut gifvit anledning til fråst och allmen misfväxt, förvandlas til bördig åker och ängsmarck; förutan att detta tartves vid tilredningen af *Rieskama* ock flere dagsvercken än kärrkyttandet 4. §. 5. §. 7., så at hvarest landtman har tilfälle til detta näringsfäts idkande, kan han ock härigenom beqvämligare utvidga sina jord ägor och öka sin åker samt ängsmarck, än med något svedande eller jordens kyttande.

(*) Såsom det hufwudsakeligaste hwaruti tiärubrännerierne här i landet borde ändras och förbättras, wore 1:o at efter skadelig plägsed ei ung späd tallskog härtil måtte nyttjas, utan den som hunnit större stadga och mognad: 2:o Träden borde kätas eller afbarkas längre up at stammen än ske plägar, som ock de få stå längre tid at kädas. 3:o Skatarne kunde af de tit tiär hwed utfedde träden nyttias til Potaske brennerier, eller användas til annan hushålls nytta. 4:o Alla som nyttia tallskogar wid sägwerck, borde förbindas, at af de, efter sägstockarne qwarblfene rötterne, tilwärccka tiära. 5:o Den af Herr Baron Funck beskrefne Swenska tiär och kolugnen är nödigt at allment wedertages. Afkastningen af tiärhweden winnes då ei allenast större, Skatar och qwistar kunna nyttias, utan ock tillika erhållas flere *produkter*, samt den ädla skogen ansenligen bespares.

§ 22.

Förutan det, at således igenom gräslindors uptagande, och kärrkyttandet, landtman både i skärgården, som ock der, han förut äger nödig åker och äng, dels Jordägor med skogens besparning, större fördel och mindre möda kunna ökas, än af svedandet och jordtorfvens kyttande, har jag här i landet ock

märckt ännu, et fierde sätt til åker och ängs markers uprögning ei mindre fördelacktigt, än de förra. Det samma skulle Jag förmoda, så mycket mera af menige man antagas til allment bruk, som det har någon art af svedande i handalaget och åtskilligt annat: men är i hänseende til nyttan och följderna dock vida skildt ifrån det samma. Dermed tilgår på efterföljande sätt:

1:o Afhugges ifrån den plats som til åker eller äng skall uptagas skogen til bränstille, timmer, byggningsvircke och andra tartver; Stammen af träden afqvistas, och sedan de blifvit använde til husbehof, hopbäres qvistarne på Björnmåsse tufvorne eller andra tragter, som tiockast med måssa bevuxne äro, och därstädes förbrännes de på marcken til aska.

2:o Askan som qvarblifver efter de förbrände qvistarne utskoffas och kringspides jämt öfver hela marcken, så på de svedde som osvedde ställen.

3:o De ställen, som äro mindre måsslupne upgräftas med en järnkratta, och skonas för att brännande, at jorden icke må utmärglas och förskämmas.

4:o Marcken plöges med svede plogen, belås med råg eller korn och med harf nedmyllas.

5:o Efter et såde nyttias det til äng, då gräset emellan stubbarne, jemte de nyss af trädets rötterna upskutne telningarne afhugges och inbärgas.

6:o Har skogen blifvit afhuggen med lång stubb, om våren när träden äro måst lastfulle, och i nedanet af månen, samt med *Vesuri* eller qvistyxan, de upskutne nya telningarne ständigt afitympas, kunna stubbar-

stubbarna efter 3:ne års förlopp gemenligen afrödjas; och då kan marcken ordenteligen uptagas antingen til åker eller äng.

7:0 Dagsvercken upgår härvid til 1. tunnelands tilredning, första året.

Dagsvercken.

	hjon	öke
Til qvistarnes hopsamlande; förbrännande och askans utspidande -	8	
Jordens upgrävtande -	12	
Plögnig. -	3	3
Sädens nedharfning. -	1	1
Hägnaden. -	10	
Sädens meijande. -	8	
Stackande. -	2	
Hemsläpande. -	3	3
	47.	7.

54.

8:0 Så länge stubbarne ei äro förrutnade, och desse nyrodningar nyttias til äng, är med deras skötsel ei större möda, än vid annan höbärgning: Men skola de uptagas til åker, fordras dertil ännu följande arbete.

Dagsverck.

	hjon	öke
Til stubbarnes afrödning -	12	1
		Marchens

Marckens upbilande och plögning.	7	7
Sående, fladdande och harfning	2	2
Dikande.	6	
Sädens meijande.	8	
Stackande.	2	
Framkörflorne.	3	3
	40. 12.	

52.

9:o At ständigt vid mackt hålla och tköta, en efter 4:de året således til varacktig åker uptagen marck, fordras årligen, högst, följande dagsvercken.

	hjon	öke
Til trefalt Plögning.	4	4
Tvenne refors harfning.	2	2
Sående och fladdande.	1	1
Til gödande.	10	4
Dik rökning och hägnadens underhållande.	5	
Sädens meijande.	8	
Stackande.	2	
Framfläpande.	3	3
	35. 14.	

49.

10:o Skal en slik nyrodning åter uptagas blott til äng, upgår efter landets arbetsätt, dertil ei mera dagsvercken, än

Til

			hjon	öke
Til stubbarnes afrödning	-	-	12	1
Dikningen	-	-	6	1
Hägnadens. förbättring.	-	-	5	1
			23.	

Afskaffningen af desse nyrödningar, när de på omnämde sätt hanteras, är anseelig, och har alltid landtman mäst för dubbelt mindre dagsvercken, långt större inkomst af desse, än något fvedande eller Jordtorfvens kyttande. På några ställen brukas nu redan denne hantering i skärgården ock i Norra orterne af österbotn (a); önskeligit är, at detta uprödnings sätt måtte blifva allment kring hela landet, då skulle säkert skogen blifva mycket besparder, och Jorden ei så illa utmärglas och blottas på sin fetma och bördighet, som medelst annat fvedande ske plägar.

(a) Se Herr Probstens BACKMANS berättelse om detta, införd i Herr Mag. PAZELII lärda Disput. om österbotniska äng och åker skötselen. pag. 37.

§. 23.

SEdan nu således bevilat blifvit, at igenom gräslindors uptagande, kärrkyttandet och detta nyss bekrefne uprödnings sättet, kan med mindre möda och större vinning landtman upodla sin marck, än igenom fvedande och Jordtorfvens kyttande, tyckes blifva angelägit och aldeles nödigt, at förr dels heller desse näringsfång inställes. För de längst up i

Norr belägne Socknarne och skogstragterne, måste dock tils vidare utdrägt på tiden ske något undantag.

1:o Finnes på desse orter för vinnig skogväxt och en stenig oländig marck, ei tilfalle til ny åker marcks uptagande igenom gräslindors upplögning.

2:o Det i 22. §. beskrefne uprödnings sättet, kan här ännu icke heller verckställas, så vida Inbyggarenes behot af bygningsvircke och hved hygge ei tilfullo förmår gifva utrymme til sådant rödie sätt.

3:o I rothugning, kärrkyttande, Beck, Tiäru, Kimröxs och Potaske brännerier, Hartsökning, och träslögder felas desse ännu dels kundskap dels ock handlag.

4:o Fotar sig, som förr anmärckt blifvit, Invånarenes hela hushållning i desse orter på svedandet, och hafva de måst deraf sitt uppehälle, samt finnes de ibland för detta närings sätt ock vara skattlagde. Uppe i skogs bygden måste altå någon tid ännu svedandet tålas; Tilrednings sättet deraf tyckes dock i åtskilligt rarfva en billig ändring.

Svedesätten *Husta*, *Pykelämaa* (a) och i synnerhet *Rieskamaa*, hvarmedelst i mannaminne et och samma ställe 2. å 3. resor svedes, kunna intet för deras svåra följder och olägenheter tillåtas; lämpeligare är, at svedandet *Caski* §. 3. och det som kallas *ylipalo* (b) emellertid brukas; Både nedmyllas derigenom utsädet, som ock hanteras skogen försigtigare, samt med större sparsamhet, än vid annat svedande.

Under den tid, detta svedandet ännu uppe i Skogsbygden måste tillåtas, borde dock med största efter-

eftertryck menige man handhafvas och tilhållas, at vid des öfvande, ställa sig de försigtighets reglor til obrotlig efterlefnad, hvilka i skogs ordningarne och andra allmänna påbud redan för detta omnämde äro.

Såsom, 1:o at innan sveden itändes, näststående skogen först undanrödjdes.

2:o At grannarne tilläges då man täncker sveda.

3:o At svedelandet omdikas.

4:o At vatn är förhanden til eldens släckande.

5:o At sveder i storm ei itändes.

6:o Den som all denne försiktighet icke i åkt tager, och svedandet likväl utan skada aflöper, må icke dels mindre för öfvad oförsiktighet näpås (c).

Förutan alt detta, tyckes ock en lika granlaga upfikt deröfver fordras, at

1:o Efter det Högvälborne Herr Lands-Höfdingen LILLIENBERG här i länet börjat, altid til åker beteshage eller äng någon del af sveden upodlas.

2:o Et ställe må ei flere resor svedas, än en gång.

3:o Ei stenröfen eller bergacktiga orter.

4:o Ei granskog, som vetter ifrån åkrarne åt norr, eller den barrskog emellan dem och något kärr kan vara belägen; ty derigenom hafva ofta de orter blifvit förvandlade til fråst nästen, som det dock aldrig tilförene varit.

5:o All marck, som til Jordmon består af mo, sand, örjord, rö-gäs och hårdlera, bleke, mergel eller klappur Jord, eller ock är *minerel*, bör för alt svedande skonas.

6:o I de sveder som til skogväxt qvarlemnes,

är nödigt, at här ock där i fvedelandet några friska löf och barrträn kring dexas, och desse lemnas ofskadde til ny skogväxts befrödande (d). När på detta fättet 6. å 8. år, fvedandet uppe i skogsbygden blifvit öfvadt, blifver innom den tiden nog så mycket åker och äng efter hemmanens storlek uptagit, at säkert alt fvedande och skadeligit kyttande sedermera kan inställas.

Skulle ortens belägenhet gifva anledning til et fördelacktigt kårkyttande, Beck, Tiäru och Potaske brännerier eller annan skogens förädling, kan ock innom denne tidens förlopp, så Inbyggarene meddelas kundskap om slike näringsläts rätta idkande, de inöfvas i de handalag dertil fördras, som och det i 22. §. beskrefne nyttiga fvede eller uprödningsfättet allment vedertagas.

(a) *Pykelämas*, eller *Pykelicho*, är et swedefätt, hwilket brukas i Carelen. 1:o Nyttias härtil mäst torra moer, och heder, som med större eller mindre tallskog äro bewuxne. 2:o Träden af denne skog ombarckas, katas eller barcken afstäljes, så högt upp en karl beqwämligen räcker, och det til $\frac{1}{2}$ alns längd. 3:o At löffskog wetter ifrån slike fweder åt Norr, derom är landtman mycket angelägen, och i synnerhet, at den icke må af någon nedhuggas, emedan frön ifrån en slik skog, til ny löffskogs-wäxt på heden eller moen, sedan tallskogen förwisnadt och förtorkat, skall kringspidas. 4:o Denne afbarkade skogen lemnas således, til förwisnande och aftrynande ibland orörd hela 20. åren, innan den af näst stående löffskogsfröen planteras och upwuxne späda unga skogen på heden, kan afswedas; har dock förut, något ämne til löffskog ibland tallskogen warit, kan ett slikt til swede ämnadt ställe, snarare nyttias. 5:o När Swedefallet skall ske, nedhugges, den på moen och heden upkomne späda löffskogen med de mindre tallarne och upbrännes, samt i öfrigit,

öfrigit, hwad Plögnig, sående och harfning angår, förfares måst härmed som med *Huða*, §. 2. N:o 4. 5. eller ock någon gång hanteras det lika som *Caski*, §. 3. N:o 3. 4. 6. 6:o Afkastningen äfwentyrar mycket, äfwen som i *Huða*.

Som moo och fandhedar, äro allmännafe jordmonerne i desse Sweder, N:o 1. och slike jordmoner af swedandet måst skadas §. 9. är tydeligit, at marcken på sin fetma, igenom detta swedefättet aldeles utblottas. Skogen förstöres samt skadas ock så mycket mera, som förutan den späda löfskogen, och annan allmen tallskog på moer och heder härigenom aldeles onyttigt ödes och förspilles, N:o 4. 5.

(b) *Tripato*, är et swedefätt, som öfwes i Norra delen af *Carelen*, såsom *Ilomantz*, *Pielis*, och några andra til gränsen belagne orter; Tyckes måst uti alt, efter de beskrifningar jag erhållit, så til skogen som swedefättet, wara et med *Caski* §. 3. Skilnaden til en del är dock deruti, at wid desse brukas til swede stora måswuxne granskogar som hyfa en moacktig och fugtig grund.

Emedan utfädet i desse nedplöges och med harf nedmyllas, äro slike sweder drägeligare än de förenämde, allenast ei så mycket grof granfog skulle fördärfwas, samt at et och samma ställe ei för diupt swedes och brännes.

Om Begge desse swedefätten i *Carelen*, har i synnerhet oss lemnat gunstig underrättelse Herr JOHAN LAGUS *Wiburgensis*, hwilken såsom upmärcksam i hushållningen öfwer sin fädernes bygd, detta hafte tilfalle at anmärcka.

(c) Förordningen om Skogseldar af den 10. Novembr. 1690. 1734. års Skogsordnings 28. §. B.B.XV. Cap. 1. 2. §.

(d) Se Rikfens Högl. ständers Finska Deputations betänkande om Swedandet.

här

Desse åro nu de tanckar, hvilka i anledning af sam-
lade anmärckningar öfver Svedande och Kyttandet
här i Finland, jag om desse näringsfångs art, beskaffen-
het och inskränckning fattadt.

Intet svedande har jag kunnat billiga, oansedt nöd-
vändigheten af dets inställande, efter så hvarje svede arts
beskaffenhet i får, landets belägenhet som ock närings-
fångens särskilta tillstånd nu tidigare, nu senare är på-
yrckad vorden.

Af Kyttandet har icke heller något annat förtient
bifall, än det, då mållar och sumpiga kärr försiktigt
kyttas, och desse allmenna landets frästmåsten, til åker
eller ängsmarcker upodlas.

Kan för det allmenna igenom det som nu anfördt
blifvit, desse näringsfångs art och beskaffenhet något
närmare ådaga läggas än tillförene, är mit ändamål
vunnit, och mig en fögnisam upmuntran gifven, at
äfven vidare göra försök med andra näringsfångs utre-
dande här i landet.

I emellertid önskes, at all otidlig vördnad för ska-
deliga plägsfeder och sedvänjor må afryna och förtal-
la! Rön och försök öke och understödje vår hushåll-
nings kunnist! mogen urskilning, snille och vett göre
henne för det allmenna gagnelig! Trohet och
enighet rote sig i allas hiertan! muntra sin-
nen, glada dagar uttyde allmen sällhet
och välmågo !!

